

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber Quintus Præliminaris ad Præcepta Virtutum Cardinalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

LIBER QUINTUS PRÆLIMINARIS AD PRÆCEPTA VIRTUTUM CARDINALIUM

CAPUT UNICUM.

De natura Virtutum in genere.

DE virtutibus nullus, sive Theologorum, sive Philosophorum, melius differuit, quam Theologorum Apex, & Doctor amoris Augustinus. Philosophi virtutem definierunt, quod sit *bona qualitas mentis, inclinans ad operationes naturæ rationalis congruas*, sive honestas, & rectæ rationi conformes. Sed completam virtutis rationem definitio ista non declarat: neque enim completæ, seu perfectæ virtutis rationem habet qualitas solum inclinans ad actus ex officio bonos, naturæque rationali seu rectæ rationi consentaneos. Quid verò præterea ad completam virtutis rationem requiratur, definitio illa non explicat. Melius à Theologis cum S. Thoma 1. 2. q. 55. a. 4. virtus definitur: *Bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nemo malè vivit.* Melius (inquam) quia definitio ista, per hoc quod dicit, *quæ rectè vivitur*, satis innuit ad rationem virtutis non sufficere quod sit habitus inclinans ad actus bonos: cum per actum completæ virtutis homo rectè vivat: per actum verò quemcumque bonum præcisè homo rectè non vivit, sed per actum bonum, benè seu rectè factum. Possunt enim actus boni fieri non benè, ut subtiliter ac frequenter Augustinus observavit.

2. Omnium proinde optima, sicut & brevissima est definitio, quam ipse tradit l. 15. de Civit. Dei c. 22. *Mibi videtur, quod definitio brevis & vera virtutis sit ordo amoris: quia rectè vivere est ordinatè amare. Non enim faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores, ut alibi dicit.* Et iterum: *Non precipit Scriptura nisi charitatem, nec culpam nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum.* Radix enim omnium bonorum est charitas; sicut radix omnium malorum est cupiditas. Et ideo Sponsa in Canticis ait: *Ordinate in me charitatem* (sic legit Augustinus) quia ubi ordo in charitate, sive in amore, ordo est in omni more. Hæc subsèus deduximus & ostendimus to. 1.

3. Solum proinde hic moneo, ideò maximo in pretio habendam Augustinianam istam definitionem, quia Augustinus præ cæteris

Tom. II.

Doctoribus à Deo electus fuit ad debellandos hæreticorum errores, maximè Pelagianorum, Manichæorumque, ad quos debellandos ipsi necesse fuit de fine & principio veræ virtutis, necnon de bono maloque rerum bonarum usu differere. Quia namque Pelagiani contendebant hominem solis ingentis naturæ viribus veram virtutem, vitamque per consequens æternam assequi posse, adversus eos ipsum differere oportuit de fine & principio veræ completæque virtutis, velut de potissimis concertationis capitibus, ostendendo, *non tam officis, quam finibus, à virtutibus distinguendas esse virtutes*, virtutisque rationem magis in fine, quam in officio consistere. Nullum quippe actum, etsi ex officio, sive ex objecto bonum, esse virtutis actum, nisi benè fiat. Non fieri verò benè, nisi ad debitum finem ultimum, Deum utique, referatur. Nullum proinde habitum, vel actum, esse veram virtutem, nisi Deum velut finem respiciat, ipsique serviat; nisi proinde ex Dei propter se amore procedat, qui non est in homine lapsus per naturam, sed per Redemptoris gratiam dumtaxat. Quia etiam Manichæi sustinebant, res, quæ sub sensum cadunt, non esse bonas: quia earum sæpè pravus est apud homines usus, v. g. mulieris, vini, &c. Ipsos perperam id dicere Augustinus ostendit, ex hoc quod rerum bonarum usus & bonus esse queat, & pravus. Quia res bonæ & benè amari queunt, & malè. Benè, amoris ordine custodito; malè, ordine isto perturbato.

Propterea ergo de virtutis officio, fine & principio tam copiosè, tam subtiliter, tam efficaciter disputavit, brevique suâ illâ virtutis definitione, S. Thomæ definitionem num. 1. relatam comprehendit. Si enim virtus est *bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur*, &c. ille profectò rectè, sive (ut Augustinus loquitur) *ille sanctè & justè vivit, qui rerum integer estimator, &c. Ipse est autem, qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat, quod non est diligendum, aut non diligat, quod diligendum est, aut aequè diligat,*

Qq 2

quod vel minus vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius, quod aequè diligendum est. Unde ordinati amoris ad rectè vivendum necessitatem epist. 120. ad Honoratum sic ostendit: Sicut bona sunt omnia quae creavit Deus, ab ipsa rationali creatura usque ad infimum corpus; ita bene agit in his anima rationalis, si ordinem servet.... Cum enim omnes substantiae sint naturaliter bona, ordo in eis laudatus honoratur, pervertitas culpa damnatur.

Præterea bonitas Augustinianæ definitionis ostenditur, ex hoc quod non solum optimè explicat naturam veræ virtutis; verum ex hoc etiam quod conveniat omni & soli virtuti, completam virtutis Christianæ rationem habenti. Nam virtutum aliarum Theologicarum sunt, aliarum Morales. Theologicae Deum habent pro objecto immediato, seipsitque ad ipsum referuntur, seipsis Deo immediate serviunt. Non sunt proinde sine Dei amore, nec sine amoris ordine, uti latius demonstravimus to. 1. l. 2. 3. & 4. Virtutes morales (id est pro immediato objecto suo non habentes Deum, sed mores humanos, eorumque rectitudinem) aliarum sunt Cardinales, aliarum non Cardinales, sed Cardinalibus annexæ, propter aliquam cum ipsis affinitatem. Cardinales sunt quatuor, prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo, idè Cardinales dictæ, quia sunt velut quatuor cardines, seu perfectiones generales, quæ in omni virtute debent reperiri. Omnis quippe virtus debet esse prudens in operando, ne erret per inconsiderationem, vel negligentiam; iusta, dando cuique quod suum est, Deo scilicet, sibi, & proximo; fortis, constanter persistendo in bono, nec ullis illecebris, vel difficultatibus sinendo se ab eo divelli; temperans, modum à recta ratione præscriptum non excedendo, nec ab eo deficiendo. Porro illud quod quadripartita dicitur virtus, ex ipsius amoris vario quadam effectu... dicitur. Itaque illas quatuor virtutes... sic definire non audeam, ut temperantia sit amor, integrum se præbens ei quod amatur. Fortitudo, amor facile tolerans omnia propter quod amatur. Iustitia, amor soli amato serviens, & propterea rectè dominans. Prudentia, ea quibus adjuvatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem, non cuiuslibet, sed Dei esse dixerim, id est summi boni, summae sapientiae, summaeque concordiae. Quare definire etiam sic licet, ut temperantiam dicamus esse amorem Deo sese integrum, incorruptumque servantem. Fortitudinem, amorem omnia propter Deum facile perferentem. Iustitiam, amorem Deo tantum servientem, & ob hoc bene imperantem ceteris, quæ homini subiecta sunt. Prudentiam, amorem bene discernentem ea quibus adjuvatur in Deum, ab iis quibus impedi potest. Augustinus lib. de morib. Eccl. Cathol. c. 25. Eadem habet epist. 52. ad Macedonium, ubi ipsum instruens,

qualiter agere debeat, ut virtuosè agat, & utiliter ad vitam æternam: Si (inquit) omnis prudentia tua, quæ consulere conaris rebus humanis; si fortitudo, quæ nullius iniquitate adversari terretis; si omnis temperantia, quæ in tanta labe nequissime consuetudinis te à corruptionibus abstines; si omnis iustitia, quæ rectè iudicando, sua cuique distribuis; id laborat, id nititur, ut hi, quibus vis ut bene sit, salvi sine corpore, & ab omni cuiusvis improbitate tui atque pacati, habeant filios tamquam novellas constabulos, cellaria plena, fecundas oves, nec maceria ruina deformat prædium, nec litigantium clamor perfonet in plateis eorum; ita non erunt verae virtutes tuae, sicut nec istorum beatitudo. Si, inquam, omnis administratio tua, illis, quas commemoravi, instructa virtutibus, hoc inentionis sine determinatur; ut homines secunam carnem nullas iniquas molestias patiantur; nec ad te existimas pertinere, quò istam quietem, quam præbare niteris, referant, id est, quomodo Deum... colant; nihil tibi prodest ad vitam verè beatam tantum labor. Si autem virtutes quas accepisti, à quo accepisti sentiens, eique gratias agens, eas ad ipsius cultum in illis tuis secularibus honoribus conferas, tuæ potestatis servatos homines ad eum colendum exemplo tua religiosa vite, & ipso studio consulendi, seu fovendo, seu terrendo erigas & adducas, nihilque aliud in eo quod per te securus virum velis, nisi ut hinc illum promerantur apud quem beatè vivant; & vera ille virtutes erunt; & illius optulatione, cuius largitate donata sum, ita crescent, ut te ad vitam verè beatam sine ulla subitane perducant. Hactenus Augustinus.

Augustino concinit Concilium Arausicanum II. can. 17. cum dicit, quod fortitudinem Gentilium mundana cupiditas; fortitudinem Christianorum Dei charitas facit. Nec diffinit S. Thomas, dum 2. 2. q. 23. a. 7. dicit, quod nulla vera virtus potest esse sine charitate. Quia virtus vera simpliciter ordinat, id est importat ordinem ad principale bonum hominis, quod est Deus. Ista verò ordinationem ad 1. dicit esse debitam, quia potest quidem esse aliquis bonus ex suo genere; non tamen perfectè, id est complete bonus sine charitate: quia deest debita ordinatione ad ultimum finem. Ad 2. Non potest esse simpliciter vera iustitia, aut vera castitas, si deest ordinatione debita ad finem, quæ est per charitatem, quantumcumque aliquis se rectè circa alia habeat. Et ad 3. Virtutes morales important ordinem ad ultimum finem humane vite.

Monendus tamen Lector, quòd tamen 8 in substantia conveniant Augustinus, & Thomas, non semper tamen in phrasibus, seu modo loquendi de virtute & charitate, quod & tomo I. monuisse me memini. Si quidem virtus apud S. Thomam 1. 2. q. 55. & 56. est habitus, vel actus ex habitu procedens, ut videre est per totas illas quæstiones. Sanctus Augustinus verò per virtutem

intelligit ut plurimum actus ipsos virtuosos, etiam ex habitu virtutis non procedentes. Similiter apud S. Thomam charitas simpliciter dicta, ut plurimum est charitas habitualis, gratiæ sanctificanti indivulsi sociata, vel actus inde procedens. Unde charitatem ut plurimum sumit pro nostra cum Deo amicitia, dicitque quod *minima charitas sufficit ad justificationem*. Item, quod *minima charitas in subiecto suo omnem superat cupiditatem*. Quæ dici non possunt, loquendo de charitate juxta phrasim S. Augustini, qui charitatem fumere solet pro dilectione actuali, & nihil aliud est quàm *bona voluntas*, quæ Deus propter se diligitur, & etiam in peccatoribus reperitur. Unde nec omnis charitas, secundum phrasim Augustini, sufficit ad justificationem, nec semper superat omnem cupiditatem. Et nulla virtus, nullum opus usquequaque bonum est sine charitate, juxta Augustinianum loquendi modum; secus juxta modum loquendi S. Thomæ magis ordinariæ. Quod ideo addo, quia to. 1. à nobis ostensum est, quod ipse etiam aliquando charitatem actualem sumat pro eâ quæ non ex habitu procedit, sive (ut ipse loquitur) pro eâ quæ est ad charitatem, non ex charitate, fateturque charitatem actualem sic acceptam reperiri in non habente charitatem (scilicet habitualem) prout videre est in 2. dist. 3. q. 3. ad 1. ubi sic: *Actus charitatis potest dici dupliciter, vel qui est ex charitate, & hac non est nisi in habente charitatem (habitualement) vel qui est ad charitatem, non sicut meritorius (de condigno) vel generativus, sed sicut preparativus. Et hic actus charitatis ante habitam charitatem haberi potest, sicut facere iusta ante habitum iustitiæ. Unde ibidem subjungit: Cùm dicitur de charitate carente, quod diligit Deum propter se, h' propter denotat habitudinem finis. Distinctione etiam 28. q. 1. a. 3. ad 2. dicit, quod sicut aliarum virtutum actus dupliciter considerari possunt, vel secundum quod sunt à virtute, vel secundum quod antecedunt virtutem; ita etiam est de charitate. Potest enim aliquis, etiam charitatem habitualem non habens, diligere proximum, & Deum (etiam super omnia, ut quidam dicunt) & hoc diligere intelligitur actus charitatis sub præcepto directè cadere, & non solum secundum quod à charitate (habituali) procedit. Et quodlib. 1. a. 8. dicit, quod dilectio Dei super omnia aliquando non est summa (id est perfecta) nec ultimò disponit ad gratiam.*

9 Porro dum loco n. 7. citato dicit, quod

nulla sit vera virtus sine charitate, fateor, quod loquitur de vera virtute simpliciter, sive formatâ per gratiam gratum facientem; sed dum pro ratione addit defectum debitæ ordinationis ad finem ultimum, satis insinuat, se non loqui de sola virtute vera ob defectum istius informationis, per gratiam gratum facientem, & charitatem habitualement; sed & de virtute vera ob defectum dictæ ordinationis, quæ non est per solam charitatem habitualement, vel actualem ex habitu procedentem, sed & per actualem, quæ reperitur etiam in eo qui caret habitu charitatis, ut ex ipso proximè vidimus, & to. 1. fusiùs ostendimus.

Cùm igitur ex dictis satis appareat, virtutes cardinales sine charitate actuali, seu Dei propter se amore, completam non habere rationem virtutis, eadem profectò ratio est de cæteris virtutibus moralibus ipsis annexis. Quia & ipsæ Deo servire debent, ad ipsumque referri, ut Augustinus docet. *Absit enim (inquit lib. 4. in Julian. c. 3.) ut virtutes vere cuiquam serviant, nisi illi, vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum converte nos... Vere quippe virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur & hominibus. Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia precipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est. Possunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus à quibus sunt.* Sed hac de re satis dixi to. 1.

Nec ideo consecraria est propositio à Pio V. damnata: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Et si enim virtutes infidelium non habeant completam rationem virtutis, sunt nihilominus virtutes Philosophicæ, tametsi non Christianæ: quia ex officio & objecto suo bonæ sunt, & honestæ. Inter infideles quoque computantur Judæi, Mahumetani, & Hæretici (siquidem, ut D. Prosper episc. ad Demetriad. c. 7. ait, *alienus est à numero fidelium... qui in aliquo à Catholica veritate dissentit*) qui, cùm Deum cognoscant, ad ipsum aliquos actus suos subinde referunt. Ipsi denique Gentiles universim non privantur omni superno lumine, quo æternam videant veritatem & iustitiam, certæ alicui virtuti correspondentem; cuius proinde momentaneo amore illecti, ad ipsam virtutis illius actum aliquem referre possunt, etiam si vix id faciant, prout insinuat Augustinus de spir. & litt. c. 15. Verùm hac etiam de re plura to. 1. Prolegom. 6.

